

**Autoreferat informujący o zainteresowaniach i osiągnięciach
w działalności naukowo-badawczej**

1. Imię i nazwisko: Małgorzata Julia Radziukiewicz

2. Przebieg edukacji

Urodziłam się w 1954 roku w Szewnie k/ Ostrowca Świętokrzyskiego. Po ukończeniu w roku 1972 nauki w Liceum Ogólnokształcącym im. Joachima Chreptowicza w Ostrowcu Świętokrzyskim i uzyskaniu świadectwa dojrzałości podjęłam studia w Szkole Głównej Planowania i Statystyki, na Wydziale Finansów i Statystyki, specjalność ekonometria. Na podstawie zdanego egzaminu dyplomowego i obrony pracy magisterskiej pt. *„Statystyczne badania i analiza spożycia dóbr materialnych przez ludność w skali województwa (na przykładzie województwa stołecznego w 1975 roku)”* pod kier. doc. dr B. Szybisa **uzyskałam w dniu 9 listopada 1978 roku tytuł magistra.**

W dniu 15 grudnia 1988 roku decyzją Rady Wydziału Ekonomiczno-Społecznego Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie w Kolegium Ekonomiczno-Społecznym otwarto mi przewód doktorski i zatwierdzono temat rozprawy w brzmieniu: *„Wybrane modele rozkładu dochodów ludności w grupach społeczno-ekonomicznych”*, a na promotora powołano prof. dr hab. Jana Kordosa.

W dniu 16 grudnia 1993 roku na podstawie przygotowanej rozprawy doktorskiej i pozytywnych recenzji prof. dr hab. K. Zająca oraz prof. dr hab. A. Kurzynowskiego zostałam dopuszczona do publicznej obrony pracy doktorskiej i uchwałą Rady Kolegium Ekonomiczno-Społecznego w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie **uzyskałam stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych.**

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

W dniu 15 września 1982 roku rozpoczęłam pracę w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN w Warszawie. Po 3-miesięcznym stażu przeszłam kolejno na stanowisko ekonomisty, od 1 czerwca 1983 roku na stanowisko asystenta, następnie od 1 maja 1985 roku na stanowisko starszego asystenta by wreszcie po uzyskaniu tytułu doktora nauk ekonomicznych z dniem 1 lutego 1994 roku objąć stanowisko adiunkta. Na stanowisku

adiunkta w Pracowni Badań i Analiz Makroekonomicznych i Prognoz uczestniczyłam w projektowaniu i realizacji badań statystycznych dotyczących różnorodnych dziedzin gospodarki oraz w przygotowaniu opracowań zbiorczych i publikacji z zakresu makro- i mikroekonomii. Brałam również aktywny udział w projektach związanych z dostosowaniem metodologii badań statystycznych do wymogów Unii Europejskiej.

W końcu 2004 roku, po rozwiązaniu ZBSE GUS i PAN, podjęłam pracę jako adiunkt w Instytucie Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji (obecnie Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur), gdzie mogłam wykorzystując swoją specjalizację zawodową (statystykę i ekonometrię) kontynuować swoje dotychczasowe zainteresowania w wielu obszarach badawczych (polityka społeczna, badanie ubóstwa, nierówności społeczne, rozkłady dochodów, zróżnicowanie warunków życia) i poszerzyć je o obszar konsumpcji.

Jednocześnie w latach 2000–2002 podjęłam pracę dydaktyczną w Wyższej Szkole Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim, a w latach 2001-2004 w Wyższej Szkole Informatyki Stosowanej i Zarządzania w Warszawie. Od 2003 do 2008 roku byłam zatrudniona na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Menedżerskiej SIG w Warszawie a od 2009 do 2010 w Wyższej Szkole Zarządzania i Marketingu w Sochaczewie oraz w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego w Warszawie.

Z dniem 27 czerwca 2012 r. – zgodnie z pozytywną opinią Rady Naukowej Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur wyrażoną na posiedzeniu w dniu 27. 06. 2012 r. – zostałam zatrudniona na stanowisku profesora nadzwyczajnego w IBRKK.

2. Działalność naukowo-badawcza

2.1. Osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej – główne nurty

Zakres mojego dorobku naukowego wiąże się ściśle z udziałem w pracach naukowo-badawczych realizowanych w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN oraz Instytucie Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur i doświadczeń wynikających ze współpracy z praktyką gospodarczą, która stanowi źródło inspiracji do podejmowania nowych obszarów badawczych, prowadzenia badań rynkowych oraz działalności eksperckiej i dydaktycznej.

Zainteresowania naukowe, od początku mojej pracy zawodowej oraz po uzyskaniu stopnia naukowego doktora (od 1993 do chwili obecnej) koncentrują się wokół czterech głównych nurtów badawczych: - dochody ludności w ujęciu makro- i mikroekonomicznym, rynek pracy, konsument i konsumpcja, w tym sfera usług, oraz prognozowanie.

1. Dochody ludności w ujęciu makro- i mikroekonomicznym

- badanie sytuacji dochodowej ludności ze szczególnym uwzględnieniem poziomu i struktury dochodów w warunkach transformacji gospodarki,
- próby dopasowania wybranych rozkładów teoretycznych do rozkładów empirycznych, badanie stabilności i zmienności w czasie postaci analitycznej rozkładów oraz prognozowanie rozkładów,
- badanie rozkładów dochodów w polskich gospodarstwach domowych ogółem i według wybranych cech społeczno-demograficznych na tle uwarunkowań makro- i mikroekonomicznych, w tym na tle krajów Unii Europejskiej,
- wpływ dochodów z szarej strefy na sytuację dochodową, rozkład wydatków i oszczędności gospodarstw domowych,
- wpływ instrumentów i działań wyrównujących stosowanych przez państwo na redystrybucję dochodów i łagodzenie nierówności dochodowych, w tym zwłaszcza transferów z pomocy społecznej, świadczeń edukacyjnych oraz podatków pośrednich,
- analiza poziomu życia i warunki życia, dobrobytu i nierówności społecznych,
- różnorodne uwarunkowania procesów podziału dochodów i ich skutki społeczno-ekonomiczne, takie jak bezrobocie, ubóstwo, bogactwo, wykluczenie społeczne, marginalizacja,
- badanie i ocena ubóstwa – obiektywna i subiektywna identyfikacja ubóstwa, miary ubóstwa, wielowymiarowość ubóstwa, zróżnicowanie terytorialne ubóstwa, determinanty ubóstwa,
- działania na rzecz wsparcia ludzi ubogich i wykluczonych.

2. Badania dotyczące praktycznego wykorzystania i efektywności wybranych metod prognozowania:

- modelowanie i prognozowanie różnorodnych zjawisk ekonomicznych z wykorzystaniem różnorodnych metod, zwłaszcza modeli klasy ARIMA, metody wyrównywania wykładniczego oraz metody Boxa-Jenkinsa,
- poszukiwanie i zastosowanie nowych rozkładów teoretycznych opisujących empiryczne rozkłady dochodów (m.in. rozkład Daguma, rozkład Weibulla),
- analiza szeregów czasowych - dekompozycja szeregów czasowych i szacowanie składników sezonowych, wdrożenie do praktyki i popularyzacja programów eliminacji wahań sezonowych: ARIMA-X11, DEMETRY i Tramo-SEATS,

- doskonalenie metodologii rachunków narodowych (opracowanie metody szacunku kwartalnych wielkości PKB),
- badanie zasadności i możliwości wykorzystania danych jakościowych z badań koniunktury do prognozowania wzrostu cen,
- doskonalenie metodologii szacunków czynszów umownych, w tym opracowanie syntetycznego wskaźnika opisującego zamożność gospodarstw domowych,
- propozycja zastosowania w badaniach ubóstwa syntetycznego miernika ubóstwa.

3. Rynek pracy:

- badanie wzajemnych relacji między podmiotami działającymi na rynku pracy,
- badanie rezultatów działań na rynku pracy dla ograniczenia bezrobocia oraz analiza skuteczności i efektywności stosowanych narzędzi aktywizacji bezrobotnych,
- badanie socjalnych i ekonomicznych problemów ludzi młodych: praca, bezrobocie, sytuacja dochodowa, mobilność, migracje krajowe i zagraniczne, konsekwencje deregulacji rynku pracy dla młodych ludzi w regionach,
- ocena regionalnego zróżnicowania zarówno sposobu, jak i efektów wykorzystania aktywnych instrumentów ograniczenia bezrobocia,
- badanie przyczyn bezrobocia na lokalnych (siedleckim i warszawskim) rynkach pracy,
- badanie popytu na pracę – identyfikacja zawodów deficytowych i nadwyżkowych na siedleckim rynku pracy.

4. Konsumpcja i konsument – uwarunkowania, zmiany, zachowania konsumentów:

- badania poziomu i struktury konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych, w tym na tle krajów Unii Europejskiej,
- wpływ redystrybucji dochodów na konsumpcję gospodarstw domowych (skłonność do konsumpcji),
- zmiany struktury konsumpcji gospodarstw domowych na tle sytuacji społeczno-gospodarczej, sytuacji dochodowej oraz uwarunkowań wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w konsumpcji usług,
- znaczenie usług w poziomie i strukturze konsumpcji,
- wpływ komercjalizacji i prywatyzacji usług z zakresu opieki zdrowotnej na zachowania konsumentów oraz procesy adaptacyjne do nowych warunków otoczenia,
- badania konsumpcji e-usług w Polsce (e-handel, e-edukacja),
- postrzeganie reklamy w społeczeństwie i jej wpływ na zachowania konsumentów,

- postawy Polaków wobec idei Sprawiedliwego Handlu, znaczenie świadomości konsumentów dla rozwoju idei Sprawiedliwego Handlu i zachowań konsumentów.

2.2. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

„Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?”, PWE, Warszawa, 2011.

b) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Książka była zwieńczeniem moich dotychczas prowadzonych badań z zakresu rozkładu dochodów gospodarstw domowych i ją pragnę rekomendować jako główną publikację stanowiącą osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust.2 ustawy.

Jej celem była analiza i ocena oddziaływania efektów redystrybucyjnych świadczeń socjalnych i podatków pośrednich na zmiany w rozkładach dochodów gospodarstw domowych oraz poziomu konsumpcji. W oparciu o literaturę przedmiotu i wyniki badań empirycznych sformułowałam hipotezę „o znaczącym zróżnicowaniu dochodów gospodarstw domowych w Polsce i konieczności ich redystrybucji w ramach prowadzonej przez państwo polityki społecznej tak, aby rozkład dochodów był bardziej równomierny i ograniczał sferę ubóstwa”. W celu jej weryfikacji przedstawiłam wyniki badań empirycznych obrazujących rozkład dochodów gospodarstw domowych w Polsce w 2008 roku, przed uzyskaniem pomocy społecznej, nierównomierności tego rozkładu oraz wartości średnich dochodów ekwiwalentnych i zasięg ubóstwa w poszczególnych grupach społecznych. Od lat w najtrudniejszej sytuacji dochodowej są gospodarstwa osób utrzymujących się ze świadczeń społecznych, przede wszystkim utrzymujące się z niezarobkowych źródeł oraz rodziny z dziećmi, zwłaszcza gospodarstwa samotnych rodziców i gospodarstwa wielodzietne, mające na utrzymaniu troje lub więcej dzieci. Gospodarstwa te są głównym odbiorcą świadczeń społecznych. Gdyby nie świadczenia z pomocy społecznej poniżej granicy ubóstwa – 60% wartości mediany dochodów rozporządzalnych ogółu gospodarstw domowych - znajdowałyby się 19,4% gospodarstw.

Na podstawie danych GUS oraz badań własnych znalazła uzasadnienie również hipoteza o prawidłowym podziale pomocy społecznej w Polsce. **Ocenilam, iż mimo zmniejszających się nakładów na pomoc społeczną - malejący w czasie udział wydatków**

na pomoc społeczną zarówno w budżecie państwa jak i PKB - jest ona coraz bardziej racjonalna. Podkreśliłam natomiast niesprawiedliwe zasady funkcjonowania systemu rolniczych ubezpieczeń społecznych. Zasadniczą i najważniejszą sprawą było jednak oszacowanie i analiza rozdysponowania wydatków na opiekę społeczną między grupy społeczne i grupy dochodowe oraz typy biologiczne gospodarstw domowych. Celem tych analiz było stwierdzenie, czy pieniężne transfery wydatków socjalnych trafiają do najbardziej potrzebujących, a więc do najuboższych gospodarstw domowych. W przypadku wydatków na pomoc społeczną i zasiłków rodzinnych jest to prawdziwe. Natomiast w odniesieniu do zasiłków dla bezrobotnych transfery są rozłożone bardziej równomiernie, co jest zrozumiałe, zważywszy na charakter tego świadczenia (pracę tracą również osoby o wysokich zarobkach).

Oszacowane rozkłady dochodów z pominięciem pomocy społecznej i po jej uwzględnieniu a także miary koncentracji dochodów potwierdziły prawidłowy podział pomocy społecznej. Zmniejszył się bowiem obszar ubóstwa, zwiększyły się udziały w dochodach grup gospodarstw domowych w niskim obszarze dochodów i nastąpił spadek różnicowania dochodów.

W pracy zwróciłam uwagę na fakt, iż świadczenia edukacyjne są bardzo istotnym, choć wciąż niedocenionym elementem w badaniu zamożności gospodarstw. O ile wartość pomocy społecznej było stosunkowo łatwo przypisać poszczególnym gospodarstwom domowym, o tyle **wysokość uzyskiwanych świadczeń edukacyjnych wymagało ich oszacowania i przygotowania zbioru informacji umożliwiającego przeprowadzenie własnych badań i analiz.** Szczególną uwagę poświęciłam efektom wpływu świadczeń edukacyjnych na zmiany w zwróciłam na zmiany w rozkładach dochodów w grupach społecznych i typach rodzin. Transfery tych świadczeń mają charakter regresywny w gospodarstwach domowych ogółem, utrzymujących się z pomocy społecznej, rolników, rencistów i w nieco mniejszym stopniu w gospodarstwach domowych pracowników. Umiarkowanie progresywny charakter tych świadczeń dotyczy gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek, a w przypadku typów biologicznych rodziny - małżeństw bez dzieci i małżeństw z jednym dzieckiem.

W świetle dokonanej analizy stwierdziłam, że pomoc pieniężna (pomoc socjalna), jak i niepieniężna (świadczenia edukacyjne) wpływa na rozkład dochodów rozporządzalnych gospodarstw domowych, i każda z nich prowadzi do bardziej egalitarnego rozkładu dochodów.

Zakres analizowanych efektów redystrybucyjnych obejmował nie tylko wpływ pomocy społecznej i świadczeń w ramach systemu edukacji publicznej, ale również

oddziaływanie ponoszonych przez gospodarstwo podatków pośrednich. W efekcie – po oszacowaniu wysokości kwot podatków VAT i akcyzy w gospodarstwach domowych, mogłam stwierdzić zasadność kolejnej z hipotez stanowiącej, iż **ciężar podatków pośrednich odczuwają przede wszystkim uboższe grupy społeczne**. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż obciążenie kwotami podatków pośrednich jest zdecydowanie wyższe w grupach gospodarstw domowych o wysokich dochodach niż w gospodarstwach o dochodach niskich. Natomiast udział tych obciążeń w dochodach jest przeciwny, co oznacza wysokie udziały w grupach o dochodach niskich i niskie w grupach o dochodach wysokich. Kolejne z analiz pokazują dotyczą obciążenie podatkami przypadającymi na osobę w gospodarstwach domowych poszczególnych grup społecznych i typów biologicznych rodzin. Należy w tym miejscu podkreślić, iż oszacowanie kwot i udziału podatków pośrednich w dochodach gospodarstw domowych stanowi moje własne, pionierskie osiągnięcie. Interesujące są zmiany w rozkładzie dochodów rozporządzalnych w porównaniu z dochodem hipotetycznym tj. po dodaniu obciążeń podatkowych oraz efektywności zwrotu tych obciążeń w zmniejszaniu nierówności dochodowych.

W książce zamieściłam również analizę wpływu podatków pośrednich na konsumpcję gospodarstw domowych, a więc dochodowym uwarunkowaniom konsumpcji oraz oddziaływaniu podatków pośrednich na wysokość konsumpcji. Sytuację dochodową gospodarstw domowych w 2008 roku, zobrazowałam miarami zróżnicowania rozkładów dochodów ekwiwalentnych w grupach społecznych i typach rodzin a także analizą struktury wydatków w grupach kwintalowych. Przytaczam również interesujące wyniki badań ankietowych dotyczące kryteriów wyboru dóbr konsumpcyjnych i stopnia zaspokojenia potrzeb żywieniowych oraz wyposażenia gospodarstwa domowego w dobra trwałego użytku w wybranych latach. Analizuję też możliwości oszczędzania i ich poziom w grupach społecznych, typach rodzin i skrajnych grupach kwintylowych. Zasadniczą część stanowi ekonometryczna analiza wpływu podatków pośrednich na poziom wydatków konsumpcyjnych. Oszacowane modele dla gospodarstw domowych ogółem, grup społecznych i typów rodzin, z dodatkowo wyróżnionymi skrajnymi grupami kwintylowymi umożliwiły określenie ilościowego wpływu obciążeń podatkowych na konsumpcję. Wzrost podatku VAT i akcyzy, a więc opodatkowanie konsumpcji w obecnych warunkach, kiedy większość gospodarstw domowych zaspokaja przede wszystkim potrzeby podstawowe, nie zachęca do oszczędności a wzrost przeciwnie, zmniejsza dochody realne gospodarstw i skutkuje obniżeniem popytu (zwłaszcza, gdy wzrasta podatek VAT na żywność, bowiem żywność należy do grupy wydatków zaspokajanych w pierwszej kolejności). Wyniki badań

świadczą o naruszeniu zdolności konsumpcyjnej wszystkich grup społeczno-ekonomicznych. Szczególną uwagę zwracam na fakt, iż oszacowane elastyczności konsumpcji względem udziału w dochodach podatków VAT i podatku akcyzowego w podstawowych grupach wydatków mogą być użyteczne w obecnie istniejącej sytuacji dokonywanych zmian stawek podatków pośrednich.

W badaniach wykorzystywałam przede wszystkim metody statystyczne stosowane w analizie zróżnicowania i rozkładach dochodów oraz metody ekonometryczne umożliwiające badanie wpływu zmiennych – traktowanych jako przyczyny - na poziom konsumpcji gospodarstw domowych. Przedstawione modele ekonometryczne wydatków konsumpcyjnych są autorską propozycją poszerzenia problematyki z zakresu ekonometrycznego modelowania konsumpcji. Moimi własnymi są metody szacowania wielkości podatków pośrednich i wartości usług edukacyjnych przypisanych poszczególnym gospodarstwom domowym, a także tworzenie różnego rodzaju hipotetycznych dochodów gospodarstw domowych.

Wielowątkowe ujęcie problematyki redystrybucji pozwoliło mi znacznie wszechstronniej (dogłębniej) ocenić zmiany dokonujące się w sferze podziału dochodów.

2.3. Omówienie pozostałych osiągnięć badawczych

2.3.1. Dochody ludności w ujęciu makro- i mikroekonomicznym

Od początku zatrudnienia w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN oraz Instytucie Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur moje zainteresowania naukowo-badawcze koncentrują się na różnych aspektach dotyczących problematyki społecznej i analizy zjawisk z wykorzystaniem najnowszych technik statystycznych i estymacyjnych. Od 1988 roku zajęłam się badaniami rozkładów dochodów w ramach tematów planowych ZBSE GUS i PAN i jednocześnie uczestnicząc w realizacji projektu „*Rozkłady dochodów w Polsce*” pod kierunkiem doc. dr hab. I. Kudryckiej.

Zainteresowania badawcze dotyczące sfery podziału dochodów obejmowały zwłaszcza zagadnienia dotyczące rozkładów dochodów według wybranych cech społeczno-demograficznych – m.in. ustalenia rozkładów empirycznych oraz pokazania zróżnicowania dochodów w grupach społecznych, w grupach gospodarstw według wieku oraz wyróżnionych typach rodziny biologicznej. Dokładniejsza analiza poszczególnych rodzajów dochodów : wynagrodzeń, świadczeń społecznych, dochodów z pracy czy dochodów z gospodarstwa rolnego oraz zmiany zróżnicowania tych rodzajów dochodów pozwoliły na bardziej wyczerpującą ocenę polityki dochodowej. Podstawowe narzędzie prowadzonych w trakcie badań analiz stanowiły empiryczne rozkłady dochodów gospodarstw domowych według

wysokości dochodów na 1 osobę. W badaniach uwzględniłam po raz pierwszy w Polsce kategorię dochodów ekwiwalentnych (zastosowałam opracowaną przez ekspertów z LIS Cross-National Data Center w Luksemburgu skalę STAT o elastyczności 0,72). Rozwiązanie to uwzględniło efekty ekonomiczne skali ekwiwalentnej (*equivalence scale*) gospodarstw domowych (im więcej osób w gospodarstwie, tym mniejszy dodatkowy dochód¹ jest niezbędny do osiągnięcia tego samego poziomu zamożności). Zastąpienie kategorii dochodów na osobę na kategorię dochodu ekwiwalentnego rozpatrzyłam i wykorzystałam przy porównaniu rozkładów dochodów wybranych typów rodzin w Polsce z rozkładami dochodów wybranych krajów europejskich, USA, Kanady, Izraela i Australii. Rozwiązaniem ułatwiającym porównania empirycznych rozkładów dochodów – stosowanym przez Luxembourg Income Study - było ich przedstawienie w postaci skumulowanych procentowych frakcji gospodarstw domowych osiągających dochody poniżej progów dochodu wyrażonych w procentach wartości środkowej rozkładu dochodów – mediany (co odpowiada prezentacji empirycznej dystrybuanty rozkładu). I tak np. największe różnice między rozkładem dochodów w Polsce i w pozostałych krajach zaobserwowano w 1987 i 1988 w przypadku małżeństw bez dzieci zarówno młodych jak i starszych. W Polsce zaobserwowano rozkłady spłaszczone, dwumodalne o dość znacznej rozpiętości dochodów - największy odsetek gospodarstw domowych bezdzietnych plasował się w niższych od mediany wartościach dochodu (blisko 50%), podczas gdy w krajach zamożnych zaledwie 1/3 bądź ¼ (Szwajcaria) gospodarstw (koncentracja gospodarstw domowych wokół dochodów odpowiadających 200%-300% mediany).

Uznając za właściwe stosowanie skali dochodów ekwiwalentnych do określania i porównywania rozkładów dochodów od tej pory w swoich badaniach konsekwentnie uwzględniałam tę kategorię dochodów. O tym, iż są to działania bardziej uzasadnione a wyniki bardziej precyzyjne i wyczerpujące pokazałam analizując rozkłady decylowe i dostarczając szczegółów o liczbie i strukturze najbiedniejszych grup decylowych. Na ogół podatne na ubóstwo grupy w większości znajdują się w najniższych grupach decylowych, zatem udział gospodarstw domowych do nich należących był jedną z najprostszych wskazówek identyfikowania narażonych na ubóstwo populacji gospodarstw. I tak np. grupa, która doznała zdecydowanie najgłębszego relatywnego pogorszenia swojej sytuacji materialnej i na początku lat 90-tych ub. stulecia odnotowała jednoznacznie jej degradację, były gospodarstwa chłopskie. Rozpatrując jednak położenie gospodarstw chłopskich w

---

¹ Dochód ogółem gospodarstwa domowego jest dzielony przez liczbę osób w gospodarstwie skorygowaną wartością elastyczności

rozkładzie dochodów ekwiwalentnych zauważyłam mniejszą – w porównaniu z rozkładem dochodów na osobę – frakcje rodzin rolników osiągających niskie dochody w I i II grupie decylowej, większą natomiast w grupach od V do VII oraz w grupie ostatniej. A zatem gospodarstwa rolników charakteryzowały się jeszcze większym rozwarstwieniem dochodów, niż wynikałoby to z analizy rozkładów dochodów na osobę. Podobne wnioski dotyczyły pozostałych grup społeczno-ekonomicznych – kierunek zmian, jakim ulegały pozycje ekonomiczne gospodarstw poszczególnych kategorii był podobny do zmian ukazanych w analizie rozkładów dochodów na osobę, lecz intensywność zaistniałych zmian była mniejsza. Reasumując, analizy rozkładu dochodów gospodarstw pod względem określonych cech jak również zmian pozycji poszczególnych gospodarstw domowych w połączonym rozkładzie dochodów ludności ogółem umożliwiły sformułowanie szeregu szczegółowych wniosków dotyczących ich sytuacji dochodowej. Wyniki badań zaprezentowałam w opracowaniach (zał. 5 poz. [9], [10]) z serii poświęconej badaniom rozkładu dochodów.

W 1989 roku Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego SGPIIS na wniosek promotora prof. dr hab. J. Kordosa otworzyła mi przewód doktorski akceptując „*Wybrane modele rozkładów dochodów ludności w grupach społeczno-ekonomicznych*” jako temat rozprawy doktorskiej. Jednym z głównych celów pracy było poszukiwanie teoretycznego rozkładu dochodów w grupach społeczno-ekonomicznych i wybór takiego rozkładu, który najlepiej odzwierciedla rozkład empiryczny. W badaniach obok wielu znaczących typów rozkładów teoretycznych stosowanych dotychczas, **uwzględniłam nowe typy rozkładów dochodów m.in. rozkład Daguma i Weibulla**. Wybór rozkładu teoretycznego - badania empiryczne potwierdziły przydatność w badaniach rozkładu funkcji Daguma, negatywnie zaś oceniono aplikacyjną przydatność rozkładu Weibulla – umożliwił prognozowanie przyszłych zmian w rozkładach dochodów, co stanowiło ciekawe uzupełnienie dotychczasowych analiz rozkładów empirycznych. Istotnym problemem wynikającym z korzystania z wyników badań BGD jako źródła informacji o dochodach jest zarówno pozostawienie poza obserwacją statystyczną ok. 10% gospodarstw jak i rozbieżność pomiędzy strukturą gospodarstw domowych wylosowanych do próby objętej badaniem a strukturą ogółu gospodarstw domowych w Polsce. Stąd **autorskie próby „poprawy” rozkładu dochodów dla ludności Polski uwzględniające obok korekty próby ze względu na skład grup społecznych (bezrobotnych oraz sektor prywatny i wolne zawody) również korekty związane z zaniżaniem dochodów w sektorze prywatnym**. Efektem prowadzonych badań była monografia bardzo wysoko oceniona przez recenzentów (zał. 5 poz. [15]).

Zmiany, jakie się dokonują w rozkładach dochodów ludności analizowałam na tle uwarunkowań makro- i mikroekonomicznych (zał. 5 poz. [11]). Szczególnych możliwości rozwijania wspomnianych kierunków zainteresowań naukowo-badawczych dostarczały coroczne prace realizowane w ramach badań statutowych, projekty badawcze finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ekspertyzy i raporty wykonywane na rzecz instytucji centralnych i praktyki gospodarczej oraz możliwość prowadzenia badań empirycznych wśród gospodarstw domowych. I tak, zainteresowania badawcze dotyczące zmian zróżnicowania i rozkładów dochodów, stabilności i zmienności w czasie postaci analitycznej rozkładów oraz prognozowania rozkładów były kontynuowane w ramach tematu „*Długofalowa wizja nowoczesnego rozwoju gospodarki Polski*” – Projekt badawczy Nr PBZ 02107 finansowanego przez Komitet Badań Naukowych w latach 1997-1998. Wyniki zrealizowanych badań opublikowano w monografii (zał. 7 poz. [2]) oraz w artykułach (zał. 7 poz. [15], [16]).

Zainteresowania badawcze wokół możliwości sfery podziału dochodów obejmowały również zagadnienia dotyczące wpływu dochodów z szarej sfery. W kolejnym realizowanym projekcie badawczym „*Rozkład dochodów, wydatków i oszczędności z uwzględnieniem dochodów z szarej strefy*” – projekt badawczy Nr 1 H02C 042 17 także finansowanego przez Komitet Badań Naukowych w latach 1999-2001, określono zmiany w rozkładach dochodów i wydatków gospodarstw domowych w ostatnich latach transformacji oraz dokonano rekonstrukcji dochodów grupy gospodarstw domowych je zaniżających o dochody nierejestrowane. **Szczególnie nowatorski był sposób wyodrębnienia grupy gospodarstw domowych zaniżających swoje dochody a następnie metoda korekty rozkładów ze względu na zróżnicowanie kwot dochodów z szarej strefy przypisanych gospodarstwom domowym w poszczególnych grupach dochodowych (decylowych).** Stopień zniżenia dochodów był różny w różnych grupach społecznych, najwyższy – jak wykazały badania – wśród gospodarstw chłopskich. Najwięcej „niedoszacowane” okazały się dochody z działalności na rachunek własny. Dysponując skorygowanymi rozkładami dochodów wyjaśniono, jak ważną rolę w objaśnieniu wydatków poszczególnych grup gospodarstw domowych odgrywał dochód skorygowany. Potwierdzona została zasadność wykorzystywania w modelach wydatków nie tylko dochodów skorygowanych lecz również subiektywnych ocen sytuacji materialnej dokonywanych przez gospodarstwa domowe. By ocena sytuacji materialnej była jednak pełniejsza i bardziej właściwa uwzględniono – po raz pierwszy w badaniach - obok rzeczywistych i subiektywnych dochodów również wyposażenie gospodarstw w przedmioty trwałego użytku oraz sytuację mieszkaniową

(standard technicznego wyposażenia, formę własności mieszkania oraz powierzchnię użytkową mieszkania) konstruuje syntetyczny wskaźnik (miernik) odzwierciedlający zamożność gospodarstw domowych. Uzupełnienie zestawu zmiennych objaśniających o zmienną syntetyczną (wskaźnik zamożności gospodarstwa) wyeliminowało nadmiar zmiennych cząstkowych o podobnym charakterze informacyjnym i uprościło interpretację modelu. Wyniki badań opublikowane zostały w monografii (zał. 7 poz. [21]) i artykułach (zał. 7 poz. [24], [25]). Były one także przedmiotem dyskusji na sesji Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów w listopadzie 2002 roku (zał. 7 poz. [23]).

Zebranymi doświadczeniami na temat wykorzystania i możliwości poznawczych rozkładów dochodów mogłam się „podzielić” uczestnicząc w międzynarodowym projekcie badawczym finansowanym ze środków PAUCI (Poland-America-Ukraine Cooperation Initiative)². Jedną z najważniejszych była dwuletnia współpraca naukowa ze statystykami i naukowcami z Ukraińskiego Centrum Ekonomicznego i Politologicznego im. O. Razumkova z Kijowa oraz z Instytutu Studiów Strategicznych z Krakowa, która głównie dotyczyła wymiany doświadczeń związanych z polską transformacją i przekazaniu „dobrych praktyk” w tym zakresie ukraińskim reformatorom. Tym celom służyły wzajemne kontakty i spotkania – konferencja „*Macrostructure Policy and Market Transformation: the Experience of Poland and Ukraine*”, Kyiv, May 2003 na Ukrainie jak również seminaria w Instytucie Studiów Strategicznych w Krakowie. Powstałe wówczas ekspertyzy i raporty znajdują się w książce „*Macrostructure Policy and Market Transformation: the Experience of Poland and Ukraine*” (zał. 7 poz. [30], [31]).

Problematyka ważnych kwestii społecznych była także obecna w zadaniach badawczych, jakie podejmowałam już jako pracownik naukowy IRWiK (obecnie IBRKiK). Od 2004 roku ważny nurt moich zainteresowań naukowo-badawczych dotyczący **sytuacji dochodowej - poziomu i struktury dochodów różnych grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, ze szczególnym uwzględnieniem pomiaru ubóstwa** - mogłam z powodzeniem kontynuować w Zakładzie Konsumpcji IRWiK. Podstawowym celem większości prac badawczych z tego obszaru było rozpoznanie trudnych warunków życia polskich rodzin oraz dostarczenie wiedzy o kondycji społeczeństwa. W ramach podejmowanych prac i prowadzonych badań dokonałam analizy zmian, jakie się dokonały w sytuacji dochodowej gospodarstw domowych, których otoczenie po 1989 roku uległo

---

² Działająca od 1999 Inicjatywa służyła jako wyjątkowy trójstronny program pomagający szerzyć najlepsze przykłady polskiej transformacji ustrojowej od gospodarki centralnie planowanej ku systemowi liberalnej, rynkowej demokracji.

zasadniczej zmianie. Badania związane z określeniem liczebności i struktur grup społecznych ze względu na wysokość dochodów były niewątpliwie podstawowym zadaniem umożliwiającym sprecyzowanie poglądów wobec takich problemów jak: problem ubóstwa i jego zasięg, przyczyny ubóstwa, ocena skuteczności polityki społecznej.

Empiryczna weryfikacja sytuacji dochodowej gospodarstw domowych dawała zwłaszcza podstawy do określenia skali i głębokości ubóstwa w Polsce. W latach 2004-2006 uczestniczyłam w autorskim projekcie badawczym finansowanym przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji pt. „*Wpływ czynników społecznych i ekonomicznych na terytorialne zróżnicowanie ubóstwa w Polsce*”, realizowanym w Instytucie Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji³. W ramach projektu dokonałam dogłębnych studiów literaturowych na temat ubóstwa. Głównym celem było kompleksowe zbadanie i ocena ubóstwa i jego terytorialne zróżnicowanie. Wyniki badań przeprowadzonych w ramach tego projektu były podstawą wielu publikacji (zał. 7 poz. [37], [38], [40], [41], [42], [43]) na temat rozmiarów ubóstwa w naszym kraju i czynników determinujących obszary ubóstwa oraz referatu na konferencję (zał. 7 poz. [63])⁴. Rezultatem współpracy z akademikami z Katedry Ekonomiki Konsumpcji SGGW w Warszawie była książka pt. „*Food Consumption of Low Income Groups in Poland and Belgium*” (zał. 7 poz. [45]), w której rozdział 3 pt. „*Specificities of Poverty Phenomenon in Poland*” jest mojego autorstwa.

Badania nad ubóstwem były prowadzone na podstawie analizy danych pierwotnych i wtórnych z badań budżetów gospodarstw domowych udostępnionych i publikowanych przez GUS, każdorazowo na próbie ponad 30 tysięcy indywidualnych gospodarstw domowych, tworzących losową próbę. Badania Budżetów Gospodarstw Domowych Głównego Urzędu Statystycznego.

W badaniach nad ubóstwem **główną problematykę**, jaką jest obiektywna identyfikacja ubóstwa, **poszerzyłam** zarówno o **aspekt jej subiektywnego postrzegania** jak i **aspekt zróżnicowania terytorialnego**. Ważnym elementem dorobku badawczego jest książka powstała na podstawie własnych badań i zawierająca wyniki podstawowych rozpoznań o charakterze ilościowym pt. „*Zasięg ubóstwa w Polsce*”(zał. 7 poz. [44]). Książka jest obszernym studium ubóstwa, uwzględniającym nie tylko aspekt zróżnicowania regionalnego, ale również wielowymiarowość zjawiska ubóstwa. W książce tej dokonałam

---

³ „*Wpływ czynników społecznych i ekonomicznych na terytorialne zróżnicowanie ubóstwa w Polsce*” – projekt badawczy Nr 1 H02C 012 26, 2004–2006, kierownik projektu.

⁴ „*Spoleczna geografia biedy*”, III Ogólnopolska Konferencja Naukowa im. Profesora Aleksandra Zeliasia, „*Modelowanie i prognozowanie zjawisk społeczno-gospodarczych*”, Zakopane, 5 – 8 maja 2009.

analizy zarówno o charakterze poznawczym jak i metodologicznym. W warstwie metodologicznej badania własne porządkowały pomiar ubóstwa oraz rekomendowały łączenie metod ilościowych z jakościowymi oraz stosowanie zarówno sprawdzonych wskaźników ubóstwa jak i nowych. Pokazały, iż **alternatywą dla stosowania dotychczasowych miar ubóstwa może być syntetyczny miernik ubóstwa skonstruowany na bazie informacji dotyczącej różnych, nie tylko dochodowych aspektów ubóstwa – warunków mieszkaniowych, zdrowia i edukacji.**

Warto nadmienić, iż postrzegając ubóstwo jako problem społeczny traktujemy je nie tylko jako zjawisko zdeterminowane określonymi przyczynami, ale również takie, które można przezwyciężyć za pomocą działań zbiorowych. Takie postrzeganie ubóstwa stymuluje racjonalne zachowania wobec tego zjawiska i skłania do poszukiwania sposobów jego przezwyciężania, a nie tylko do minimalizowania jego skutków (np. poprzez zapomogi). Skuteczne przezwyciężanie ubóstwa możliwe jest tylko poprzez zbiorową aktywność, bowiem jednostka doświadczająca ubóstwa jest zbyt słaba by sama ten problem rozwiązać. *Analizę wspierania rozwoju dobrobytu krajów rozwijających się poprzez pomoc finansową udzielaną przez kraje rozwinięte w ramach Oficjalnej Pomocy Rozwojowej oraz w ramach ruchu Sprawiedliwego Handlu zawarłam w artykule (zał. 7 poz. [82]). Ruch Sprawiedliwego Handlu proponuje pozarządową pomoc rozwojową na rzecz społeczności krajów biednego Południa. Pomoc ta, skierowana głównie do drobnych producentów i pracowników rolnych, jest szansą by usamodzielnili się i wyrwali się z biedy poprzez „aktywne uczestnictwo” a nie rozdawnictwo. Kupując produkty opatrzone specjalną etykietą Sprawiedliwego Handlu (znakiem Fairtrade) wspomagamy finansowo rolników (producentów) z krajów najbiedniejszych, bowiem część pieniędzy ze sprzedaży wytworzonych przez nich produktów „wraca” bezpośrednio do nich, pomagając im często wydźwignąć się z biedy. W Polsce poparcie dla działań na rzecz ograniczenia ubóstwa i głodu w świecie jest bardzo wysokie. W poszczególnych krajach europejskich istnieje nie tylko poparcie dla tego typu działań, ale pomoc ma również miejsce w ramach działań indywidualnych. Warto zatem popularyzować – artykuły dotyczące tej kwestii mają taki cel - działania i wiedzę na temat inicjatyw oddolnych wśród naszego społeczeństwa.*

W kontekście wielokrotnie podejmowanego zagadnienia podziału dochodów w społeczeństwie odniosłam się wobec nowego zjawiska i wyzwania zaobserwowanego w tej dziedzinie w ostatnich latach, jakimi są **nierówności dochodowe**. Rozwarstwienie dochodów jest niewątpliwie jednym z kluczowych problemów ekonomii rozwoju. Określa bowiem zakres, w jakim z istniejącego zasobu dóbr korzystają poszczególni członkowie

społeczeństwa i ich rodziny oraz stopień, w jakim wzrost tego zasobu wpływa na społeczny dobrobyt, będący ostatecznym celem gospodarowania. Jest to jeden z najtrudniejszych problemów, zarówno w sensie ekonomicznym, społecznym jak i ideologicznym. Kwestie nierówności zostały poruszone w monografii „*Wpływ nierówności i redystrybucji dochodów na konsumpcję gospodarstw domowych*”, której jestem redaktorem naukowym i w innych publikacjach artykułowych (zał. 7 poz. [39], [67]). Po kilkunastu latach przemian gospodarczych w naszym kraju nasiliła się zwłaszcza dyskusja nad skalą zróżnicowań dochodowych, rozpatrywanych w kontekście analizy przyczynowej. Diagnozując nierówności podmiotem mojego zainteresowania stali się również ludzie bogaci usytuowani na przeciwległym niż ubodzy biegunie w hierarchii społecznej. W jednym z ostatnich artykułów analizuję m.in. postawy Polaków wobec ludzi bogatych, ich przekonania oraz reakcję na nierówności dochodów na przestrzeni ostatnich dekad ([zał. 7 poz. [80]).

Kontynuacją moich zainteresowań na temat sytuacji dochodowej gospodarstw domowych był autorski projekt badawczy pt. „*Redystrybucja dochodów i jej wpływ na poziom konsumpcji gospodarstw domowych, ze szczególnym uwzględnieniem efektów wynikających z polityki parorodzinnej*” – projekt badawczy N N114 117335 finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zrealizowany w Instytucie Badań Rynku Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie w latach 2008 – 2010. Zagadnienia dotyczące trudnych i złożonych problemów redystrybucji dochodów zostały poruszone we wspomnianej już wcześniej monografii „*Wpływ nierówności i redystrybucji dochodów na konsumpcję gospodarstw domowych*” (zał. 7 poz. [66]), oraz w innych publikacjach artykułowych (zał. 7 poz. [46], [47], [51], [58], [62]).

Wyniki badań wskazują na nierówny podział bogactwa i dochodu wynikający z funkcjonowania mechanizmu rynkowego, zatem zasadniczą rolą państwa jest ograniczanie nierówności dochodowych i niwelowanie – za pomocą mechanizmu podatków i transferów – zbyt wysokich rozpiętości dochodów, co przedstawiłam w książce „*Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*”, wydanej nakładem PWE w 2011 roku.

Ostatnim z ważnych zamierzeń, który jest kontynuacją moich zainteresowań badawczych - łączących aspekt ubóstwa z rynkiem pracy – jest próba pozyskania środków z NCN na realizację grantu nt. „*Pracujący biedni a polityka kształtowania dochodów*”. Celem proponowanego projektu jest identyfikacja i ocena zjawiska „pracujących biednych” (ang. *working poor*) w Polsce oraz wykorzystywanych instrumentów (sposobów) przeciwdziałania ubóstwu tych pracowników. Pod wpływem globalizacji, rozwoju nowoczesnych technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz dez-industrializacji obserwujemy w wielu krajach,

także w Polsce – coraz silniejszy podział rynku pracy na stosunkowo nieliczną grupę pracowników wysoko wykwalifikowanych o stabilnym zatrudnieniu oraz szybko rosnącą grupę pracowników nisko wynagradzanych, często o tymczasowym zatrudnieniu. Prowadzi do tworzenia się ogromnych różnic w wynagrodzeniach (dochodach z pracy), co może też prowadzić do wzrostu liczby biednych pracujących i w konsekwencji ich społecznego wykluczenia i marginalizacji. Powstrzymanie przekształceń dokonujących się w sposobach świadczenia pracy⁵ wydaje się raczej niemożliwe, gdyż zróżnicowanie to ma też swoje dobre strony w postaci zwiększonej elastyczności rynku pracy. Natomiast niezbędne i możliwe są działania zapobiegające wzrostowi udziału pracujących biednych, a więc działania zmierzające do tego, by płatna praca (z godną płacą) zabezpieczała przed niedostatkiem. U podstaw projektu leży głębokie przeświadczenie, iż podjęty problem należy do zagadnień o kluczowym znaczeniu dla polityki społecznej.

Reasumując – podstawowym celem prowadzonych badań była statystyczna analiza zmian rozkładów dochodów będących następstwem przemian okresu transformacji gospodarczej. Analiza rozkładu dochodów pozwoliła na ocenę zróżnicowania i nierównomierności dochodów zarówno pomiędzy jak i wewnątrz grup społeczno-ekonomicznych wyróżnionych ze względu na różnorodne cechy społeczno-demograficzne. Znajomość rozkładu dochodów pozwoliła na określenie dominacji dochodowej i dystansu ekonomicznego między grupami społecznymi w latach 90-tych ubiegłego stulecia w stosunku do sytuacji sprzed tego okresu. Ponadto, przeprowadzone analizy stanowiły punkt wyjścia do przeprowadzenia krótkookresowych prognoz rozkładów dochodów (prześledzenia spodziewanych zmian w procesie podziału dochodów). Znajomość rozkładu dochodów pozwoliła również na sporządzanie analiz dotyczących sfery ubóstwa oraz analiz wskazujących na nieprawidłowości w dystrybucji dochodów bądź świadczeń społecznych, jak też badających wpływ tych ostatnich na rozkład dochodów rozporządzalnych.

2.3.2. Badania dotyczące praktycznego wykorzystania i efektywności wybranych metod prognozowania

Początkowo przedmiotem mojego zainteresowania były adaptacyjne metody prognozowania krótkookresowego a w szczególności metoda wyrównywania wykładniczego i metoda Boxa-Jenkinsa. Spośród wielu metod ekstrapolacji procesów gospodarczych **zastosowałam w badaniach mało znaną prognostykom metodę Boxa-Jenkinsa.**

---

⁵ Wyróżnia się wśród nich m.in. zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy, zatrudnienie na zastępstwo, zatrudnienie na podstawie umów cywilno-prawnych (umowy zlecenia, umowy o dzieło), zatrudnienie pod warunkiem wcześniejszego samozatrudnienia, pracę na wezwanie.

Uczestniczyłam wówczas w realizacji badań statutowych dotyczących: opracowania metod krótkookresowych ocen i prognoz statystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki analizy dokładności prognoz ex post (zał. 5 poz. [1], [2]). Budowane prognozy rozpatrywałam zwłaszcza pod kątem ich dokładności. Analiza przyczyn ewentualnych niedokładności posłużyła mi do zaproponowania autorskich poprawek i modyfikacji otrzymywanych prognoz w celu poprawy ich dokładności.

Publikacje (zał. 5 poz. [5], [6]) i artykuły (zał. 5 poz. [3], [4], [7]) obok zagadnień metodologicznych przedstawiały praktyczne wykorzystanie i efektywność wybranych metod prognozowania, głównie metody wyrównywania wykładniczego i metody Boxa-Jenkinsa. Wyniki prowadzonych badań prezentowałam również na seminariach w Zakładzie Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN oraz Seminarium Międzynarodowym w Jachrance k/Warszawy w 1985 roku.

Jako pracownik ZBSE GUS i PAN brałam również aktywny udział w projektach związanych z dostosowaniem metodologii badań statystycznych do wymogów Unii Europejskiej. Prace te miały zazwyczaj charakter teoretyczno-empiryczny lub projekcyjny.

Realizowane prace naukowo-badawcze dotyczyły zwłaszcza szacowania i prognozowania kwartalnych wielkości PKB we wszystkich działach gospodarki - w przemyśle, budownictwie, rolnictwie, handlu i transporcie⁶, dekompozycji szeregów czasowych i analiz sezonowości⁷, opracowywaniu mierników rozwoju regionów⁸ a także analiz dokładności szacunków i ulepszania stosowanych metod (zał. 7 poz. [11], [14]). **Po raz pierwszy – dotychczasowe szacunki bieżących jak i przyszłych wartości PKB dotyczyły roku – wykorzystując wskaźniki sezonowości głównych wielkości ekonomicznych decydujących o tworzeniu PKB i obserwowanych w kwartałach – oszacowałam kwartalne wielkości PKB.** Zastosowana procedura „kreowania” kwartalnych wielkości PKB (wartości zmiennej objaśnianej) **pozwoila mi znaleźć odpowiednie modele ekonometryczne dobrze odzwierciedlające kształtowanie się PKB** (zał. 7 poz. [4], [5], [6], [7]). Oprócz

⁶ „Kwartalne syntetyczne oceny i prognozy sytuacji gospodarczej” – projekt badawczy Nr PBZ 03902, 1994-1995, wykonawca;

„Długofalowa wizja nowoczesnego rozwoju gospodarki Polski” – projekt badawczy Nr PBZ 02107, 1997-1998, wykonawca.

„National Accounting – quarterly models of GDP for Poland”, Lithuanian Department of Statistics, Vilnius, October 1995, Lithuania, ekspert.

⁷ „Time series analysis – methods and empirical results”. Research and lectures for Central Statistical Office in Poland, OECD, April 1997- December 1997.

⁸ „Program szkoleń z zakresu statystyki regionalnej” finansowany ze środków Unii Europejskiej (FRAMEWORK CONTRACT AMS/452 LOT N0 10 KOZEK1bis-PHARE-PL-PAO/IB1) - 2003.

jednorównaniowych modeli ekonometrycznych wykorzystałam najnowsze modele adaptacyjne typu ARIMA i metodę Wintersa.

Celem wprowadzenia kwartalnych szacunków PKB do bieżącej działalności Departamentu Rachunków Narodowych GUS było wzbogacenie kwartalnych analiz (w tym badań koniunktury) i ocen stanu gospodarki w czasie głębokiego kryzysu i zasadniczych przemian w systemie ekonomicznym oraz dostosowanie zakresu analiz krótkookresowych do obowiązującego kanonu analiz EUROSTAT-u. Zdobyta wiedza posłużyła mi do ekspertyz i raportów wykonywanych nie tylko dla GUS, lecz również dla Litewskiego Urzędu Statystycznego⁹ a wyniki eksperymentalnych metod stanowiły także przedmiot wymiany doświadczeń ze statystykami i naukowcami z Wilna.

Zaproponowana eksperymentalna metoda kwartalnych szacunków PKB wykorzystywała nowoczesne programy analizy szeregów czasowych, stąd zainteresowanie najnowszymi programami statystyczno-ekonometrycznymi eliminacji wahań sezonowych – DEMETRA oraz Tramo-SEATS - i próbą ich spopularyzowania. Porównanie metod, wybór najefektywniejszej z metod, zastosowanie jej w praktyce oraz interpretacja otrzymanych wyników to główne problemy metodologiczne poruszane w podejmowanych badaniach. Efekt użytkowy prowadzonych badań nad sezonowością (zał. 7 poz. [34]) wyrażał się w implementacji programów obliczeniowych do dekompozycji szeregów czasowych oraz w oszacowaniu składników sezonowych dla różnorodnych wielkości ekonomicznych, w tym dotyczących handlu (zał. 7 poz. [32], [35], [36]). Oszacowanie wskaźników sezonowości i eliminacja oddziaływania składnika losowego gwarantuje poprawność określania dynamiki zjawisk ekonomicznych na podstawie szeregów z wyeliminowanymi wahaniami sezonowym. Metody analizy szeregów czasowych znalazły zastosowanie w wielu Departamentach GUS - zwłaszcza Departamentu Statystyki Usług - **zostały wdrożone do bieżących opracowań GUS i są wykorzystywane do chwili obecnej.**

Zdobyta wiedza statystyczna i ekonometryczna oraz znajomość narzędzi estymacji posłużyła mi do „testowania” **zasadności i możliwości wykorzystania danych jakościowych**, m.in. w kolejnych badaniach nad zasadnością i możliwościami wykorzystania wyników testu koniunktury w zakresie oczekiwań inflacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych do prognozowania wzrostu cen produkcji przemysłowej. Podstawę weryfikacji zasadności uwzględniania danych jakościowych (z badań koniunktury) w objaśnieniu rzeczywistych zmian cen produkcji przemysłowej stanowiły odpowiednio

---

⁹ „National Accounting – quarterly models of GDP for Poland”, Lithuanian Department of Statistics, Vilnius, October 1995, Lithuania.

wyspecyfikowane modele ekonometryczne (zał. 7 poz. [14]). Z kolei w badaniach nad metodologią szacunku czynszów umownych w zestawie zmiennych objaśniających zaproponowanych do wykorzystania modeli ekonometrycznych **wskazałam na konieczność zastosowania zmiennych syntetycznych odzwierciedlających m.in. jakość zamieszkiwania, standard mieszkań czy też opinie gospodarstw domowych na temat swojej sytuacji materialnej** (zał. 7 poz. [33], s. 11-18).

Zastosowanie i spopularyzowanie wielu metod badawczych było również celem realizowanych prac badawczych z zakresu statystyki regionalnej finansowanych ze środków Unii Europejskiej (zał. 7 poz. [27], [28]).

Aktualnie – od początku 2014 r. - opracowywuję krótkookresowe miesięczne i długookresowe (kwartalne) prognozy zmian cen m² p.u. obiektów budownictwa mieszkaniowego oraz wartości wyszczególnionych rodzajów robót występujących w tych obiektach na kolejne lata, przygotowane na podstawie danych badań rynku budowlanego, prowadzonych przez Ośrodek Wdrożeń Ekonomiczno-Organizacyjnych Budownictwa PROMOCJA (SEKOCENBUD). Informacje te mogą być wykorzystywane do sporządzania kalkulacji, do przygotowywania kosztorysów inwestorskich i ofertowych oraz do rozliczeń robót budowlanych. Przydatne są również przy opracowywaniu wniosków o dotacje (w tym ze środków UE), waloryzacji wynagrodzeń kontraktowych, szacowania szkód majątkowych i wartości nieruchomości.

2.3.3. Rynek pracy

Wśród głównych determinant ubóstwa w Polsce jest brak stałej i legalnej pracy, stąd w kręgu moich zainteresowań znajduje się także problematyka rynku pracy (zał. 9)¹⁰. Przeprowadzone analizy dotyczyły przede wszystkim obszaru polityki wobec bezrobocia, zdecydowanie bardziej mieszczącej się w polityce społecznej ze względu na znaczenie elementu ochrony socjalnej oraz używane środki – pochodzące z redystrybucji dochodów, ulokowane zwykle w specjalnych funduszach celowych (Funduszu Pracy). Analizy polityki wobec bezrobotnych obejmowały wgląd w podstawowe narzędzia aktywizacji bezrobotnych,

---

¹⁰ „Regionalne zróżnicowanie narzędzi rynku pracy a ograniczanie bezrobocia” – projekt zrealizowany przez IBRKiK oraz SRSG „Wiedza” w ramach sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich Działanie 1.1, 2008, wykonawca;

„Rozwój szkolnictwa zawodowego w Siedlcach w dostosowaniu do potrzeb rynku pracy”, projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, IBRKiK, 2010-2011, wykonawca;

„Rozwój szkolnictwa zawodowego w Warszawie a potrzeby rynku pracy – diagnoza i prognoza”, projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2010-2011, IBRKiK, wykonawca.

w ich skuteczność i efektywność oraz współpracę między różnymi podmiotami działającymi na rynku pracy (zał. 7 poz. [52], [54], [55], [56]. Celem realizowanego w 2008 roku projektu (sfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego) pt. *Regionalne zróżnicowanie wykorzystania narzędzi rynku pracy a ograniczanie bezrobocia*” było rozpoznanie i ocena regionalnego zróżnicowania zarówno sposobu, jak i efektów wykorzystania aktywnych instrumentów ograniczania bezrobocia w latach 2004-2006. W projekcie tym uczestniczyłam w opracowaniu wyników badania i na ich podstawie przedstawiłam terytorialne zróżnicowanie poziomu bezrobocia jako rezultat oddziaływania czynników o różnym charakterze, zwłaszcza demograficznym i społecznym (zał. 7 poz. [48], [49], [50]) oraz rezultaty działań podejmowanych na rynku pracy dla ograniczenia bezrobocia. Pozytywnie oceniono alokację środków na działania aktywizacyjne zarówno w skali kraju jak i w przekroju województw a próba porównań efektów realizacji usług pośrednictwa zawodowego w PUP-ach z agencjami zatrudnienia wskazała na uzupełnianie się (komplementarność) obydwu podmiotów rynku pracy (zał. 7 poz. [49] s. 159-178).

Tematykę ograniczania bezrobocia i zwiększenia zatrudnienia w Polsce kontynuowałam uczestnicząc w kolejnym projekcie badawczym pt. *„Potrzeby pracodawców a rozwój szkolnictwa zawodowego w Siedlcach. Raport z badania pracodawców i analiza rynku pracy”*, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach: - „Człowiek – najlepsza inwestycja”. Projekt zrealizowano w IBRKiK w latach 2010-2011, a koordynatorem projektu była dr U. Kłosiewicz-Górecka. Tym razem niezwykle istotnym zagadnieniem była lokalna diagnoza rynku pracy, a przede wszystkim uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w czym tkwi przyczyna określonego bezrobocia na siedleckim rynku pracy. Badania potwierdziły, iż zarówno kierunki, jak i jakość kształcenia, zwłaszcza kształcenia zawodowego, nie są dostosowane do potrzeb lokalnych rynków pracy.

W projekcie tym uczestniczyłam w opracowaniu metodologii badań. Na podstawie uzyskanego materiału źródłowego (z PUP i szkół zawodowych oraz techników) przygotowałam (stosując metodę wskaźnikową) listę zawodów przyszłościowych, które w najbliższym czasie będą się cieszyć zainteresowaniem pracodawców na siedleckim rynku pracy. **Badania pozwoliły określić perspektywy rozwojowe poszczególnych zawodów i mogą być wskazówką dla prowadzonych polityk edukacyjnej i rynku pracy** (zał. 7 poz. [68], [72]).

Ostatnim z serii projektów z tej problematyki badawczej był projekt dotyczący problematyki szkolnictwa zawodowego i rynku pracy w Warszawie pt. *„Rozwój szkolnictwa*

zawodowego w Warszawie a potrzeby rynku pracy – diagnoza i prognoza”, dofinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Kapitał Ludzki, Priorytet IX, Działanie 9.2 – „Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego”. Głównym celem przeprowadzonej analizy statystycznej było dostarczenie informacji na temat zawodów deficytowych, tj. poszukiwanych przez pracodawców oraz zawodów nadwyżkowych, na które brak zapotrzebowania na warszawskim rynku pracy. Prezentowane dane dowiodły, iż mimo, że Warszawa jest stolicą regionu i kraju oraz znaczącą metropolią o najmniejszym zagrożeniu bezrobociem, to jednak i na jej przykładzie widoczne jest niedopasowanie podaży i popytu na siłę roboczą (zał. 7 poz. [69], [75]).

Ostatnio szczególną uwagę - ukazując aktualne i najbardziej istotne zmiany na rynku pracy – zwróciłam na zagadnienia globalizacji, „urynkowienia” rynku pracy i konsekwencje, jakie w wyniku deregulacji rynku pracy ponoszą młodzi ludzie („*Miejsce i rola ludzi młodych w regionie*”, projekt badawczy N N114146940, finansowany przez MNiSzW i realizowany w IBRKiK w latach 2011-2012). Wyniki badań przedstawiłam w rozdziale 3 książki pt. „*Młodzi ludzie w regionach*”, która ukazała się w Wydawnictwie Akademickim SEDNO w 2013 r. i w artykule (zał. 7 poz. [84]).

Reasumując, dotychczasowe doświadczenia z badań dotyczących rynku pracy przedstawiłam w wielu publikacjach, na które wskazałam powyżej, a także w materiałach konferencyjnych¹¹.

2.3.4. Konsumpcja i konsument – uwarunkowania, zmiany, zachowania konsumentów

Po zatrudnieniu w Instytucie Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji (obecnie Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur) wątek badawczy dotyczący konsumpcji jest mi szczególnie bliski, bowiem przemiany zachodzące w naszym kraju i na świecie przesądzają o ważności dla polityki gospodarczej problematyki konsumpcji.

Przejawem moich zainteresowań są m.in. prace statutowe, w wyniku których powstają coroczne raporty pt. „*Konsumpcja w Polsce*” (zał. 7 poz. [53], [57], [65], 71], [79], [87]). Zmiany w konsumpcji przedstawiałam na tle sytuacji społeczno-gospodarczej, sytuacji dochodowej gospodarstw domowych, uwarunkowań wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Ten obszar tematyczny przybliżałam w publikacjach recenzowanych (zał. 7 poz. [60], [76]).

¹¹ „Czynniki determinujące bezrobocie wśród młodych ludzi ze szczególnym uwzględnieniem ich mobilności”, Konferencja Naukowa pt. „*Miejsce i rola młodych ludzi w regionach*”, IBRKiK, Warszawa, 11 grudnia 2012 r. „Pracodawcy o rynku pracy w Warszawie – potrzeby, niedostosowania, oczekiwania (wyniki badań)”, referat na konferencję pt. „*Rozwój szkolnictwa zawodowego w Warszawie a potrzeby rynku pracy – diagnoza i prognoza*”, Warszawa, 7 listopada 2011.

Uczestnicząc w projekcie badawczym pt. „*Reklama w procesach konkurencji na rynku polskim*” – projekt badawczy N N112 258834 finansowanym przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, który został zrealizowany w latach 2008-2010 i którego kierownikiem był prof. dr hab. Marian Strużycki, analizowałam preferencje konsumentów w zakresie reklamy oraz uczestniczyłam w opracowaniu metodologii badań. Na podstawie uzyskanego materiału źródłowego przygotowałam rozdział pt. „*Reklama jako narzędzie zmiany zachowań konsumpcyjnych*”. Badania pozwoliły określić preferencje konsumentów w zakresie reklamy, rozpatrywane z punktu widzenia wykorzystywanych mediów i środków reklamy, a także prezentowanych treści reklamowych, jak również wzbogacić wiedzę na temat postrzegania reklamy i jej wpływu na zachowania nabywców (zał. 7 poz. [70]).

Najważniejsze zmiany i tendencje w poziomie wydatków gospodarstw domowych w okresie ostatniej dekady (2000-2010) wraz z porównaniem struktury wydatków w Polsce i wyżej rozwiniętych krajach UE (m.in. wskazanie cech wspólnych, dysproporcji oraz stopnia konwergencji) przedstawiłam na międzynarodowej konferencji poświęconej przemianom konsumpcji¹² oraz w monografii (zał. 7 poz. [76]).

Różnice w strukturach wydatków między polskimi gospodarstwami a gospodarstwami krajów UE dotyczą głównie udziału wydatków na zakup usług. Stąd w kolejnych recenzowanych artykułach przedstawiłam strukturę wydatków na zakup poszczególnych rodzajów usług oraz wskazałam na podobieństwa i różnice w zależności od typu gospodarstwa domowego oraz jego sytuacji dochodowej (zał. 7 poz. [77], [78]). Współcześni konsumenci coraz częściej sięgają po e-usługi. Wielu e-konsumentom trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie bez możliwości zakupów online. Wykorzystując różne wyniki badań – głównie statystyki Eurostatu – przedstawiłam zmiany i uwarunkowania rozwoju e-handlu, profil e-konsumentów oraz ich zachowania na rynku e-handlu (zał. 7 poz. [73]). Ze względu na rosnące zainteresowanie e-usługami, co potwierdzają prowadzone badania, skala tego zjawiska będzie się zwiększać i ewoluować. Kontynuacją tej ważnej problematyki są badania dotyczące e-usług w edukacji. Dotychczasowy stan wiedzy na temat e-edukacji, zwłaszcza m-learningu, przedstawiłam aktualnie w recenzowanym artykule w Handlu Wewnętrznym (zał. 7 poz. [81]). W kolejnej monografii - *Znaczenie e-usług społecznych dla współczesnego konsumenta* (zał. 7 poz. [86]) - przedstawiam skłonność Polaków do korzystania z usług e-learningu, korzyści dla konsumentów oraz bariery i zagrożenia rozwoju tych usług.

---

¹² Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Gospodarstwa domowe – konsumpcja a jakość życia*”, 12 styczeń 2012, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.

Z pewnością w zdobywaniu klientów różnego rodzaju e-usług coraz większe znaczenie będzie miała zasada społecznej odpowiedzialności biznesu, w tym przestrzeganie praw konsumenckich jak również edukacja konsumentów. Przyznany mi w 2012 r. projekt badawczy nt. „Rynek produktów Sprawiedliwego Handlu” (Nr 2011/03/B/HS4/03727, 2012-2014) pozwolił mi odsłonić nowe istotne zagadnienia dotyczące konsumpcji, zwłaszcza preferencji konsumentów w zakresie produktów SH. Wyniki badań mają nie tylko zdiagnozować rynek produktów SH, ale również określić i zwiększyć świadomość konsumentów na temat SH oraz jego wkładu w zrównoważony rozwój i ponadto promować społecznie odpowiedzialną konsumpcję. Niektóre z interesujących wyników tego badania zostały przedstawione w artykułach (zał. 7 poz. [83] i [88]), większość wyników będzie dostępna w książce, która zostanie opublikowana w tym roku w PWE.

Reasumując:

- przekrój przeprowadzonych badań jest bardzo szeroki, co wynikało głównie z potrzeb GUS (potrzeb opracowania nowych metod i narzędzi analitycznych w wielu sferach życia społeczno-gospodarczego);
- rozległy zakres badawczy powodował poszerzenie zakresu wiedzy teoretycznej i znajomości stosowanych metod badawczych oraz umiejętności posługiwania się nowoczesnym oprogramowaniem komputerowym;
- wiedzę zdobytą w trakcie realizacji prac naukowo-badawczych upowszechniam wśród studentów, w licznych publikacjach i konferencjach krajowych i międzynarodowych.

Pragnę podkreślić, że rezultatem mojej dotychczasowej działalności badawczej było przygotowanie 96 publikacji recenzowanych (w tym: 59 w czasopiśmie recenzowanych i 37 autorskich bądź współautorskich monografii naukowych).

